

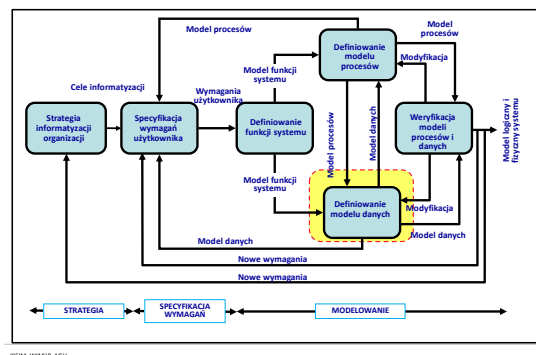
Bazy Danych

Modele danych

Piotr Macioł
WMiP, KSiM,
pmacioł@agh.edu.pl
85, pok. 606

Cele modelowania

KSiM, WMiP, AGH

2

Cele modelowania danych

- Dane każdej organizacji podlegają nieustannym zmianom.
- W miarę stabilne pozostają jedynie ich:
  - » rodzaje
  - » sposób przechowywania i przetwarzania
- Modelowanie danych jest techniką **organizowania** i dokumentowania danych.
- Poprzez **uogólnienie** ich typów, cech i zależności między nimi można tworzyć modele danych. Modele danych można opracowywać na różnych poziomach abstrakcji czy szczegółowości. Najczęściej wyróżnia się:
  - » podstawowe modele danych, (**konceptualne** bądź logiczne), są ukierunkowane na **potrzeby użytkownika**, opisują dziedzinę przedmiotową, niezależnie od technicznego sposobu jego wdrożenia.
  - » **wdrożeniowe** modele danych dotyczą wdrożenia modelu danych w konkretnej technologii baz danych.

KSiM, WMiP, AGH

3

Cele modelowania danych

- Cele modelowania danych:
  - » Otrzymanie dokładnego **modelu potrzeb** informacyjnych przedsiębiorstwa,
  - » **Dekompozycja** i strukturalizacja problemu,
  - » Sformalizowanie opisu z wykorzystaniem języka graficznego – **jednoznaczność** i czytelność,
  - » Mechanizm efektywnej **kommunikacji** pomiędzy analitykiem i użytkownikiem, pomiędzy analitykami systemu, a nawet pomiędzy użytkownikami,
  - » Poprawa jakości i efektywności projektowania bazy danych,
  - » Opis danych niezależny od struktur logicznych i fizycznych,
  - » **Niezależność** od implementacji pozwala na zastosowanie modelu do integracji istniejących baz danych,
  - » Podstawa do **zrozumienia** procesów realizowanych w przedsiębiorstwie i jego reorganizacji,
  - » Możliwość prezentacji **potrzeb informacyjnych** na różnym poziomie.

KSiM, WMiP, AGH

4

Modele danych

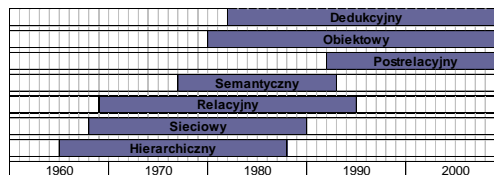
- **Model konceptualny** – spojrzenie na dane jako całość, model najbardziej stabilny, powinien on być podstawą, na której opierać się będzie przetwarzanie danych
- **Model wewnętrzny**, niskiego poziomu – opisuje sposób przechowywania danych w pamięci komputerów i przedstawia formaty rekordów czy ścieżki dostępu, modelami takimi są metody adresowania, struktury łańcuchowe i pierścieniowe

KSiM, WMiP, AGH

5

Historia rozwoju BD

KSiM, WMiP, AGH

6

Modele danych

- Modele użytkowe – stanowią podstawę do budowy systemu informatycznego:
  - » hierarchiczny
  - » sieciowy
  - » relacyjny
  - » obiektowy
  - » postrelacyjny

KSIEM, WIMMUP, AGH

7

Model hierarchiczny

- Model obejmuje dwie struktury danych
  - » typy rekordów
  - » związki nadrzędny – podrzędny
- Każdy element zwany rekordem może uczestniczyć w roli podrzędnej w co najwyżej jednym powiązaniu rekordów, w roli nadrzędnej w dowolnej liczbie powiązań
- Rekord podrzędny nie może istnieć bez rekordu nadrzędnego
- Podmiotem operacji jest jeden rekord

KSIEM, WIMMUP, AGH

8

Więzi w modelu hierarchicznym

KSIEM, WIMMUP, AGH

9

Model sieciowy

- Model obejmuje dwie struktury danych
  - » typy rekordów
  - » typy kolekcji
- Każdy rekord może jednocześnie uczestniczyć w wielu powiązaniach rekordów
- Rekord taki może równocześnie i wielokrotnie wystąpić w roli nadrzędnej oraz w roli podrzędnej, powiązania realizowane są przez rekordy specjalne zwane łącznikami
- Podmiotem operacji jest jeden rekord

KSIEM, WIMMUP, AGH

10

Więzi w modelu sieciowym

KSIEM, WIMMUP, AGH

11

Modele obiektowy

- Brak sprecyzowanej definicji obiektowych baz danych
- Model opiera się na takich pojęciach jak:
  - » klasa
  - » obiekt
  - » uogólnienie
  - » abstrakcja
  - » dziedziczenie
- Obiekty dysponują metodami

KSIEM, WIMMUP, AGH

12

Model semantyczny

- Zbliżony do modelu obiektowego
- Skupia się na abstrakcji struktury, a nie na abstrakcji działania

KSIM, WIMiP, AGH

13

Model dedukcyjny

- Oparty na logice formalnej
- Wykorzystywane elementy to
  - » predykaty
  - » argumenty
- Predykaty oraz argumenty tworzą asercję (zdanie), które może przyjmować wartość „prawda” lub „fałsz”
- Często oparty jest o język Datalog

KSIM, WIMiP, AGH

14

Model postrelacyjny

- Model relacyjny rozszerzony o elementy obiektowości
- Brak ścisłej definicji – za bazy realizujące model postrelacyjny przyjmuje się implementacje, które „już nie są relacyjne, ale jeszcze nie są obiektowe”

KSIM, WIMiP, AGH

15

Diagramy ERD

- Diagramy związku encji (Entity Relationship Diagrams) to metoda graficznego modelowania struktur danych oraz relacji między nimi
- Przedstawiają strukturę danych opisywanego systemu wraz z wszystkimi niezbędnymi atrybutami dla jego funkcjonowania.
- Modele danych można opracowywać na różnych poziomach szczegółowości.
- Modelowanie „z dołu do góry” (normalizacja) – konieczność zidentyfikowania całości zbioru danych przed projektowaniem
- Modelowanie „z góry do dołu” (modelowanie danych) – zbiór danych powstaje w trakcie projektowania
- Modelowanie semantyczne

KSIM, WIMiP, AGH

16

Komponenty diagramu związków encji

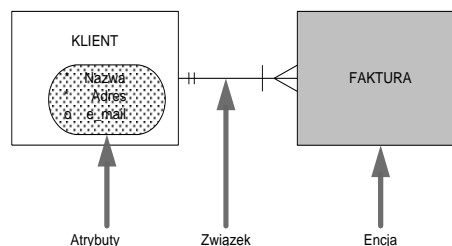
Komponent	Opis
Encja	<ul style="list-style-type: none"> • Rzecz mająca znaczenie, rzeczywista lub wymyślona, o której informacje należy znać lub przechowywać.
Atrybut	<ul style="list-style-type: none"> • Element informacji służący do klasyfikowania, identyfikowania, kwalifikowania, określania ilości lub wyrażania stanu encji.
Związek	<ul style="list-style-type: none"> • Znaczący sposób, w jaki mogą być ze sobą powiązane dwie rzeczy tego samego typu lub różnych typów.

KSIM, WIMiP, AGH

17

Przykład prostego diagramu związków encji

KSIM, WIMiP, AGH

18

Encja

- Encja (ang. entity) – jest to jednoznacznie identyfikowany składnik badanej rzeczywistości, o którym informacja jest lub może być zbierana i przechowywana.

KSIM, WMIMP, AGH

19

Encja – cd.

- Przykładami encji są:
  - » PRACOWNIK,
  - » KLIENT,
  - » DOSTAWCA,
  - » ZAMÓWIENIE,
  - » MAGAZYN,
  - » KONTO itp.
- Uwaga: encje zazwyczaj opisuje się za pomocą rzeczowników lub wyrażeń rzeczownikowych w liczbie pojedynczej

KSIM, WMIMP, AGH

20

Atrybut

- Atrybut - jest cechą, elementem charakteryzującym encje i związki w badanej dziedzinie przedmiotowej.

KSIM, WMIMP, AGH

21

Atrybut – cd.

- Zestaw atrybutów, który jednoznacznie opisuje encję, nazywa się **wiązką atrybutów**.
- Wiązka powinna składać się, z co najmniej dwóch atrybutów opisujących daną encję. Szczególną rolę w zakresie atrybutów encji pełni **klucz**, zwany identyfikatorem. Pozwala on na jednoznaczne określenie wystąpienia encji.
- Jeśli używa się jednego atrybutu dla określenia encji, to mamy do czynienia z kluczem pojedynczym, a jeśli w tym celu używa się więcej niż jednego atrybutu, to z **kluczem złożonym**.

KSIM, WMIMP, AGH

22

Atrybut – cd.

- Atrybut ma jedno z pięciu zadań:
  - » identyfikować,
  - » opisywać,
  - » klasyfikować,
  - » określać ilość,
  - » wyrażać stan encji.

KSIM, WMIMP, AGH

23

Rodzaje atrybutów

Przykład	Przeznaczenie
numer zamówienia	identyfikacja
opis towaru	opis werbalny
typ towaru	klasyfikacja
ilość towaru w magazynie	określenie ilości
status płatności za zamówienie	wyrażenie stanu

KSIM, WMIMP, AGH

24

Wymagania dla atrybutu

- nazwa atrybutu musi być **unikalna** w ramach encji;
- atrybut musi być **obowiązkowy** (tzn., że wartość atrybutu musi być zawsze określona) lub **opcjonalny** (tzn., że atrybut nie musi mieć wartości). Symbolu „*” używa się dla atrybutu obowiązkowego, zaś symbolu „o” dla opcjonalnego;
- atrybut musi mieć format lub typ;

KSIM, WIMiP, AGH

25

Przykładowe atrybuty

Encja – STUDENT	Wystąpienia encji:							
<table><tr><td>STUDENT</td></tr><tr><td># nr albumu</td></tr><tr><td>imie</td></tr><tr><td>nazwisko</td></tr><tr><td>data urodzenia</td></tr><tr><td>miasto urodzenia</td></tr></table>	STUDENT	# nr albumu	imie	nazwisko	data urodzenia	miasto urodzenia	 <div><p>data: 12/10/04 imie: Jan nazwisko: Kowalski data urodzenia: 14-05-1980 miasto urodzenia: Olsztyn</p></div>	
STUDENT								
# nr albumu								
imie								
nazwisko								
data urodzenia								
miasto urodzenia								
Encja – SAMOCHÓD	Wystąpienia encji:							
<table><tr><td>SAMOCHÓD</td></tr><tr><td># nr rejestracyjny</td></tr><tr><td>typ</td></tr><tr><td>rok produkcji</td></tr><tr><td>cenę</td></tr><tr><td>marka</td></tr><tr><td>pojemność silnika</td></tr></table>	SAMOCHÓD	# nr rejestracyjny	typ	rok produkcji	cenę	marka	pojemność silnika	 <div><p>data: 2012 marka: Nissan rok produkcji: 2000 typ: Ciężarówka cena: 150000 pojemność silnika: 2.0</p></div>
SAMOCHÓD								
# nr rejestracyjny								
typ								
rok produkcji								
cenę								
marka								
pojemność silnika								

KSIM, WIMiP, AGH

26

Związek

- Związek stanowi naturalne powiązanie pomiędzy dwoma lub więcej encjami w badanej dziedzinie przedmiotowej.
- W identyfikowaniu i modelowaniu związków encji bierze się pod uwagę następujące cechy:
  - » stopień związku (liczebność związku)
  - » opcjonalność (uczestnictwo encji).

KSIM, WIMiP, AGH

27

Stopień związku

- oznacza stosunek ilościowy między liczebnością **wystąpień** poszczególnych encji, uczestniczących w danym związku,
- mówi o tym, ile wystąpień encji jednego rodzaju jest powiązanych z iloma wystąpieniami encji innego rodzaju

KSIM, WIMiP, AGH

28

Przykłady związków encji

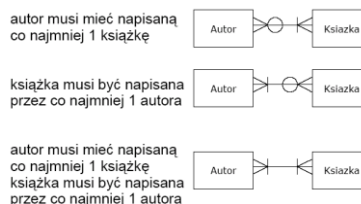
Stopień związku	Przykład	Znaczenie
1:1	Dziekan-Wydział	<ul style="list-style-type: none"> Każde wystąpienie encji Dziekan jest powiązane tylko z jednym wystąpieniem encji Wydział. Zatem jeden Dziekan kieruje jednym Wydziałem.
1:m 1: wiele	Wydział-Student	<ul style="list-style-type: none"> Każde wystąpienie encji Wydział powiązane jest jednym lub wieloma wystąpieniami encji Student, przy czym każde wystąpienie encji Student powiązane jest tylko jednym wystąpieniem encji Wydział. Zatem Wydział posiada wielu Studentów, natomiast Student studiuje wyłącznie na jednym Wydziale.
m:n Wiele : wiele	Książka - Autor	<ul style="list-style-type: none"> Każde wystąpienie encji Książka powiązane jest z wieloma wystąpieniami encji Autor i odwrotnie każde wystąpienie encji Autor powiązane jest z wieloma wystąpieniami encji Książka. Jest to sytuacja, gdzie Książka może być napisana przez jednego lub wielu autorów i jeden Autor jest podpisany pod jednym lub wieloma tytułami Książek.

KSIM, WIMiP, AGH

29

Formy zapisu związku

KSIM, WIMiP, AGH

30

Opcjonalność

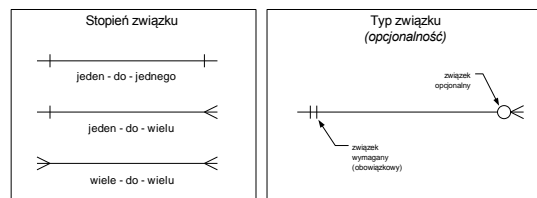
- dotyczy zaangażowania encji w związek,
- z uwagi na tę cechę wyróżnia się dwa typy związków:
  - » **wymagane (obowiązkowe)** – zachodzi wówczas, jeśli wszystkie wystąpienia encji muszą uczestniczyć w związku;
  - » **opcjonalne** – zachodzi wówczas, jeśli istnieje, co najmniej jedno wystąpienie encji, które nie uczestniczy w związku.

KSIM, WMiP, AGH

31

Cechy związków encji (notacja Martina)

KSIM, WMiP, AGH

32

Diagramy Związków Encji

- Liczebność (stopień)
  - » 1:1
  - » 1:M
  - » M:N
  - » Liczebność min/max
- Uczestnictwo (opcjonalność)
- Zawieranie i wykluczanie

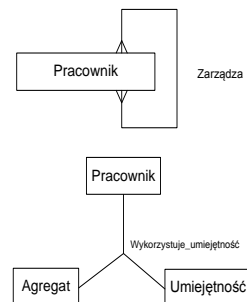
KSIM, WMiP, AGH

33

Diagramy Związków Encji

- Związki rekurencyjne (jednoargumentowe)
- Związki trójargumentowe – rozbicie na dwie osobne relacje powoduje utratę informacji
- Role
- Atrybuty związków (możliwa konwersja do nowego zbioru encji)

KSIM, WMiP, AGH

34

Podklasy w modelu ER

- Wyjątkowe zbiory encji zawierające dodatkowe/specjalizowane atrybuty/związki
- Zbiory encji łączone są z podklasami związkami „isa”
- Kreskówka **is a** Film
- Kryminał **is a** Film

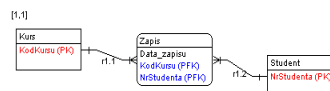
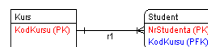
KSIM, WMiP, AGH

35

ERD – Modelowanie upływu czasu

[1..1]

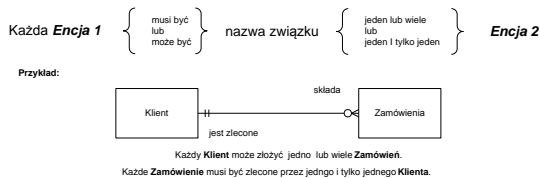

KSIM, WMiP, AGH

36

Reguły czytania związków encji

KSIM, WMiP, AGH

37

Notacja

- tworzenie diagramu związków encji najlepiej rozpocząć od wskazania **encji** oraz określić **związki** między encjami występującymi w danej dziedzinie przedmiotowej.
- istnieje kilka najbardziej rozpowszechnionych notacji graficznych diagramu ERD, należą do nich notacje:
  - Chena,
  - Bachmana,
  - Martina,
  - Shlaer-Mellora.
- ponieważ w zasadzie notacje te są równoważne i różnią się jedynie wyglądem symboli graficznych, do opisu wybrano najbardziej rozpowszechnioną **notację Martina**.

KSIM, WMiP, AGH

38

Typy encji ERD (notacja Martina)

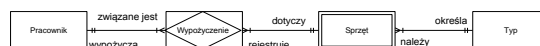
Typy encji	Notacja Martina
Encja regularna – oznacza dowolny znaczący element, o którym informacja powinna być znana albo utrzymywana (częściowe uczestnictwo w związku).	
Encja słaba – jest to encja, która może istnieć tylko wtedy, gdy jest związana z innymi encjami lub też nie posiada własnych atrybutów kluczowych (całkowite uczestnictwo w związku).	
Encja – obiekt asocjacyjny – przechowuje informacje o związku pomiędzy dwiema encjami.	

KSIM, WMiP, AGH

39

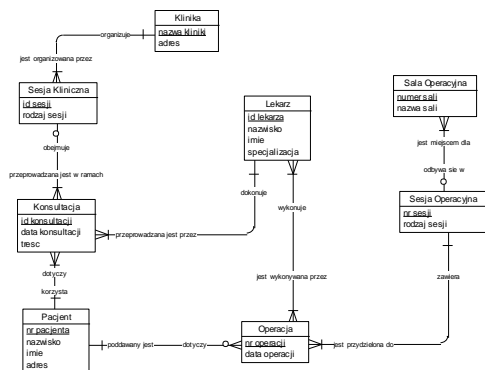

Diagram ERD z wyróżnionymi typami encji

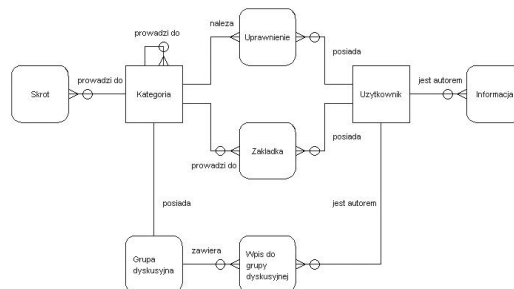
KSIM, WMiP, AGH

40

KSIM, WMiP, AGH

41

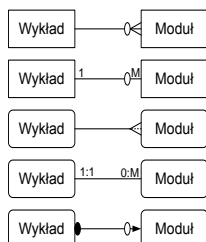

KSIM, WMiP, AGH

42

Diagramy Związków Encji

KSIM, WIMiP, AGH

43

Projektowanie logiczne danych

– Konceptualny model danych, którego odzwierciedleniem są diagramy ERD, przekształcany jest w jeden z modeli baz danych:

- » relacyjny,
- » sieciowy,
- » hierarchiczny.

KSIM, WIMiP, AGH

44

Terminologia relacyjna

Pojęcie	Opis
Relacja	• Jest to podzbiór iloczynu kartezjańskiego reprezentowany przez zbiór krotek. Reprezentacją relacji jest tablica .
Krotka	• Oznacza wiersz tablicy. Reprezentacją krotki w tablicy jest rekord .
Atrybut	• Oznacza kolumnę tablicy (a dokładnie są to różne wystąpienia tego samego atrybutu). Reprezentacją atrybutu w tablicy jest pole .
Stopień relacji	• Liczba typów atrybutów w relacji.
Liczebność relacji	• Liczba krotek w relacji.
Klucz główny	• Kolumna lub kombinacja kolumn, których wartości jednoznacznie identyfikują wiersze w tablicy.
Klucz obcy	• Kolumna lub kombinacja kolumn, których wartości określają klucz główny innej tablicy.
Dziedzina (atrybutu)	• Lista dostępnych wartości atrybutu, wszystkich tego samego typu.

KSIM, WIMiP, AGH

45

Stworzenie relacyjnego modelu danych

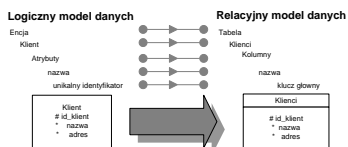
- każda encja staje się tablicą, której nazwa jest zazwyczaj nazwą encji w liczbie mnogiej;
- każdy atrybut staje się kolumną, a jego nazwa odpowiednio nazwą tej kolumny. Natomiast właściwości atrybutu stają się odpowiadającymi im właściwościami w projekcie danych. Atrybuty obowiązkowe stają się kolumnami NOT NULL (co oznacza, że nie jest możliwe by wartość kolumny przyjmowała wartość NULL);
- unikalny identyfikator encji staje się kluczem głównym tabeli;
- każdy związek jest przekształcany w dwa obiekty. Kolumnę klucz obcego, zgodną z kluczem głównym (lub unikalnym) tabeli, której dotyczy. Dziedziczy ona typ i rozmiar danego klucza głównego.

KSIM, WIMiP, AGH

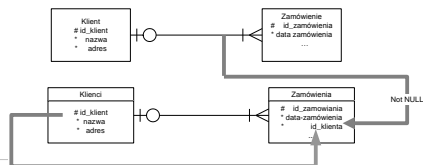
46

Przekształcanie encji

Przekształcanie związków

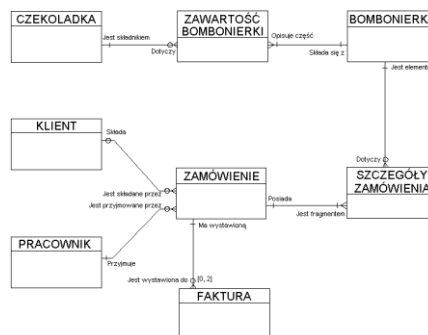

KSIM, WIMiP, AGH

47

Przekształcanie diagramu ERD

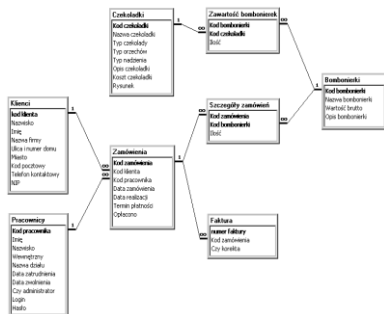
KSIM, WIMiP, AGH

48

Przekształcenie diagramu ERD

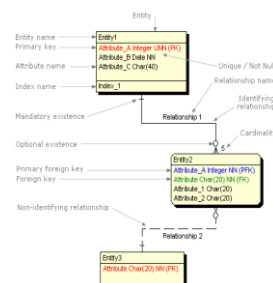

KSiM, WMiP, AGH

49

Toad Data Modeler - ERD

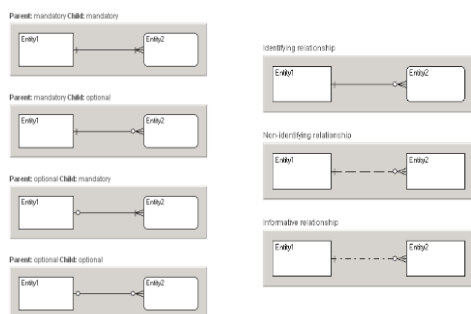

KSiM, WMiP, AGH

50

Toad Data Modeler - ERD

KSiM, WMiP, AGH

51